

Två kärlekar och ett okänt slut

Berättelse

En filmstad i krigstid

I slutet av maj 1942 var det fullt av liv i Warner Bros. studio i Burbank, strax utanför Los Angeles. Ute i världen rasade andra världskriget, men bakom de höga väggarna byggdes en helt annan plats: en restaurang i den nordafrikanska staden Casablanca, full av flyktingar, spioner och förlorade kärlekar. Mitt i allt detta stod en ung svenska som hade rest hela vägen från Stockholm för att bli skådespelare i Hollywood. Hon hette Ingrid Bergman, var tjugosex år och hade fått en av huvudrollerna i en film som ingen ännu visste skulle bli odödlig.

Hon spelade Ilsa Lund, en kvinna som under kriget oväntat möter sin gamla kärlek Rick på en bar i Casablanca. Men Ilsa är inte längre fri. Hon är gift med en annan man, motståndsmannen Victor Laszlo, som flyr undan nazisterna. Två män, en kvinna och en fråga som låg som en skugga över hela inspelningen: vem skulle Ilsa till slut välja?

Ett manus utan slut

Det märkliga var att inte ens de som gjorde filmen kände svaret. När kamerorna började rulla var bara ungefär halva manuset färdigskrivet. Manusförfattarna satt och arbetade medan filmen spelades in, och slutet var fortfarande öppet. Ibland fick skådespelarna sina repliker samma dag som de skulle filmas. Skulle Ilsa stanna kvar hos Rick på baren, eller skulle hon stiga ombord på planet och resa bort med sin man Victor? Beslutet var ännu inte fattat.

För de flesta yrken hade det kanske gått an att vänta på svaret. Men för en skådespelare var det ett verkligt bekymmer. Hela Ilsas roll vilade ju på en enda känsla: vem älskar jag mest? Utan att veta det visste Ingrid Bergman inte heller hur hon skulle se ut, tala eller röra sig i scenerna. Varje blick, varje tystnad mellan henne och de två männen byggde på något hon inte hade fått veta.

”Spela mitt emellan”

Till sist gick Ingrid till regissören, den ungerskfödde Michael Curtiz, och ställde frågan rakt ut. Vilken av männen skulle hon spela att Ilsa älskade mest, Rick eller Victor? Svaret hon fick har blivit en av de mest berömda replikerna bakom kameran i hela filmhistorien: ”Vi vet inte än. Spela mitt emellan.”

Med andra ord ombads hon att inte välja. Hon skulle visa ömhet mot båda männen samtidigt, så att slutet senare kunde gå åt vilket håll som helst. Det lät kanske enkelt, men i praktiken var det oerhört svårt. Bergman fick spela varje scen med en blick som var öm mot båda och med en ständig osäkerhet i ögonen. Hon kunde aldrig låta tittaren ana vart hjärtat egentligen lutade, för det visste hon inte själv.

Problemet som blev en styrka

Och kanske var det just detta som gjorde rollen så stark. När man ser *Casablanca* i dag känns Ilsa verklig på ett ovanligt sätt. Hon är sliten mellan två kärlekar, fångad mellan det förflutna och plikten, och tittaren känner samma tvivel som hon. Det som från början var ett problem på inspelningen förvandlades till en av filmens stora hemligheter. Osäkerheten i Ingrids ansikte var inte spelad. Den var äkta.

Inspelningen pågick under sommaren och avslutades i början av augusti 1942. Men inte ens då var allt klart. Senare kallades några av skådespelarna tillbaka för att filma den allra sista scenen, eftersom man ville ha ett starkare slut. Då, först då, fick världen veta vem Ilsa lämnade och vem hon valde att resa ifrån.

En film för alltid

Den 26 november 1942 hade *Casablanca* premiär i New York. Filmen blev en av de mest älskade någonsin, och Ingrid Bergman fortsatte att bli en av världens största filmstjärnor. Hon vann så småningom tre Oscar och spelade i många fler filmer, men för många människor förblev hon framför allt Ilsa, kvinnan med tårar i ögonen på flygplatsen i *Casablanca*.

Det är värt att minnas att den scen som rörde så många till tårar växte fram ur ren osäkerhet. Slutet, som ingen kände till medan de filmade, blev till sist det enda rätta. Och Ingrid Bergmans Ilsa, splittrad mellan två kärlekar hon aldrig fick reda på utgången av, blev en av filmhistoriens mest minnesvärda kvinnor.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
en studio	en plats där man spelar in filmer
en flykting	en person som tvingats fly från sitt land
odödlig	här: så känd att den aldrig glöms bort
en huvudroll	den största och viktigaste rollen i en film
en motståndsmän	en person som i hemlighet kämpar mot en ockupationsmakt
ett manus	texten som filmen bygger på
en manusförfattare	den som skriver manuset
en replik	det en person säger; här: ett känt yttrande
ett bekymmer	ett problem, något man oroar sig för
öm	mjuk och kärleksfull
sliten mellan	dras åt två håll på en gång
ett tvivel	en känsla av att inte vara säker
en premiär	första gången en film visas för publik
minnesvärd	sådan att man minns den länge

Läsförståelsefrågor

1. Var och när börjar berättelsen?
 1. I Stockholm våren 1915
 2. I en filmstudio i Burbank i slutet av maj 1942
 3. I staden Casablanca under kriget
2. Vilken roll spelar Ingrid Bergman i filmen?
 1. Ilsa Lund
 2. regissören Michael Curtiz
 3. motståndsmannen Victor
3. Vad var det stora problemet under inspelningen?
 1. Skådespelarna kunde inte sina repliker
 2. Bara ungefär halva manuset var färdigt, och slutet var inte bestämt
 3. Kriget gjorde att filmen inte fick spelas in
4. Vad menas med att hon skulle "spela mitt emellan"?
 1. Hon skulle stå mitt i bilden
 2. Hon skulle visa ömhet mot båda männen utan att välja någon
 3. Hon skulle spela i mitten av filmen
5. Hur förvandlades problemet med det okända slutet enligt texten?
 1. Det förstörde filmen
 2. Det blev till en av filmens stora styrkor, eftersom osäkerheten kändes äkta
 3. Det gjorde att filmen aldrig blev klar
6. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Manusförfattarna skrev fortfarande på manuset medan filmen spelades in.
 2. Ingrid Bergman tyckte att uppgiften var lätt att lösa.
 3. *Casablanca* hade premiär i New York den 26 november 1942.
 4. Ingrid Bergman blev nervös och ville hoppa av filmen.
7. Vad svarade regissören Michael Curtiz när Ingrid frågade vilken man Ilsa älskade mest? (Öppen fråga)
8. Förklara med egna ord varför det var så svårt för Ingrid att spela Ilsa utan att veta hur filmen slutade.
9. Texten säger att osäkerheten i Ingrids ansikte "var äkta". Vad menas med det, och varför kan det ha gjort rollen bättre?

10. I slutet sägs att den scen som rörde många till tårar “växte fram ur ren osäkerhet”. Hur hänger den meningen ihop med resten av berättelsen?
11. Beskriv med egna ord, steg för steg, hur situationen utvecklades från att inspelningen började till att filmen fick premiär. (öppen fråga)

Diskussionsfrågor

- Ibland måste man börja en uppgift innan man vet hur den ska sluta. Hur känns det, och hur gör man då?
- Ingrid fick rådet att inte välja, utan spela “mitt emellan”. Kan osäkerhet ibland vara en styrka? Ge gärna ett exempel ur ditt eget liv.
- Texten beskriver hur ett problem på inspelningen blev till något bra. Har du varit med om att en svårighet ledde till något oväntat positivt? Berätta.
- Vad gör en filmroll eller en berättad person trovärdig, tror du?
- **Skriv (4 meningar):** Skriv om en gång då du var tvungen att fatta ett beslut eller göra ett jobb utan att veta allt. Vad gjorde du, och hur gick det?